

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

קדושים

(חלק כז שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת קדושים, ביח אייר, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

קדושים ב

.. ויצ"מ היו בה מופתים מחודשים והם מורים על החדוש ועל ההשגחה".

אך צריך להבין: אף העובר על איסור גניבה הוא „כעובר עבירה בסתר .. שהוא כופר בהשגחה“, וכמפורש בפרק⁶ שהחומר דגניבה לגבי גזילה הוא מצד זה ש„כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן כו' אינה שומעת“ – ואעפ"כ לא מצינו לענין כללות איסור גניבה ש„הכופר (במצות) גניבה ככופר ביציאת מצרים“;

ועד"ז כללות איסור אונאה [אשר האיסור ד„מצות מדות“ אף הוא „נכלל בכלל לא* תונו איש את עמיתו“] הרי תוכנו הוא שמרמה את הזולת, וא"כ הרי זה (כ„מצות מדות“ ממש) „כעובר עבירה בסתר .. שהוא כופר בהשגחה“⁹. ועד"ז בעוד כמה וכמה מצוות שהן עבירות בסתר¹⁰ –

(6) ב"ק עט, ב.

(7) ל' החינוך מצוה רנט. ולהעיר שבטוש"ע נכללו „מצות מדות“ בהלכות אונאה ומקח טעות (משא"כ ברמב"ם שנכללו בהל' גניבה*, ואונאה כו' – בהל' מכירה).

(8) בהר כה, יז.

(9) שלכן נאמר שם „וראת מאלקיך“, כפרשי"ם.

(10) וראה ב"מ סא, ב: למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית (וראה הערה הבאה) .. גבי

(* וראה רמב"ם שם ה"ב: שהמודד .. גונב (ובחינוך מצוה רנח מוסיף „בלי ספק“ ובטוש"ע אדה"ז חו"מ שם סוס"ב „גונב ממש“). וראה קרית ספר (להמבי"ט) לרמב"ם שם. מ"ח מצוה רנח סק"ג. ועוד. ואכ"מ.

א. בנוגע לציווי ד„מדות ומש" קלות“ (בפרשתנו¹) – שבו נאמר בכתוב „(לא תעשו עול במשפט במדה גו' מאזני צדק גו') אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים – מביא הרמב"ם² (מתורת כהנים³): וכל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים שהיא תחילת הציווי. וכל המקבל עליו מצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הציוויין.

ובמגיד משנה⁴ ביאר השייכות ד„מצות מדות“ ליציאת מצרים – לפי ש„השוקל במדה חסירה הוא כעובר עבירה בסתר .. שהוא כופר בהשגחה“⁵

(1) יט, לה"ל.

(2) הל' גניבה ספ"ז. נעתק בטור חו"מ סרל"א, ובטוש"ע שם (סי"ט) בקיצור לשון. – אבל בטוש"ע אדה"ז חו"מ הל' מדות ומשקלות כו' השמיטו (אף שמביא שם סט"ז) „קשה עונשן של מדות כו“, שהובא בתחילת ההלכה ברמב"ם (כאן) – אבל בריש הל' רבית (סעיף ב) הביא (מתו"כ בהר כה, לח. רמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד ה"ז. טוש"ע יו"ד סק"ס ס"ב) ד„כל המלוה ברבית כאילו כופר .. וביצי"מ“, ואכ"מ.

(3) פרשתנו שם [אלא שבתו"כ מקדים „על תנאי כך הוצאתי אתכם .. שתקבלו עליכם מצות מדות“ (ובקרבן אהרן שם מפרש שזהו הטעם ד„כל הכופר במצות מדות כופר ביצי"מ“. ע"ש) – והטעם שהשמיטו הרמב"ם (אף שהביאו בטהמ"צ שלו מ"ע רח) י"ל כי ענין זה „על תנאי כך הוצאתי אתכם“ מצינו בעוד כו"כ מצות, ואינו ענין מיוחד ל„מצות מדות“. וראה תו"כ שמיני שבהערה 11. לקמן הערה 14].

(4) ונעתק בב"י לטו"מ שם. וראה גם פרישה שם. סמ"ע לטוש"ע שם סקל"ה. ועוד.

(5) ראה גם כלי יקר תצא כה, יג. ועוד.

כמה וכמה ענינים כלליים, ומהו שנקט הרמב"ם דוקא ענין זה שהיא „תחילת הצווי” ו„גרמה לכל הצוויין”.

יש מפרשים¹³, שזה ש„הכופר במדות . . חשבינן ל” ככופר ביצי”מ” הוא „מטעם שהיא תחלת כל הצוויים וכל המצות שצוה לנו ה’ מסתעפים מיצי”מ וא”כ זה הכופר במדות שהוא סעיף מיצי”מ ככופר בה”.

אבל לכאורה זהו דוחק, כי ענין זה (ש„מדות” הן „סעיף מיציאת מצרים”) ישנו בכל ציווי שבתורה¹⁴.

ג. ויש לומר הביאור בזה:

בגמרא¹⁵ איתא, שה„לאו דכתב רחמנא במשקלות” (אף ש„גזל¹⁶ מעליא הוא”) בא לחדש – „לעבור עליו משעת עשיי”ו. וכפסק הרמב”ם¹⁷ „כל מי שמשהה בביתו . . מדה חסרה . . עובר בל”ת”, ועד”ז בביאור המצות עשה כתב הרמב”ם¹⁸ „מ”ע לצדק המאזנים

151

והדרא קושיא לדוכתא: מהו הענין המיוחד שבמצות מדות, שדוקא בה¹¹ נאמר ש„הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים”?

ב. גם צריך להבין לשון הרמב”ם – „וכל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים שהיא תחילת¹² הצווי וכל המקבל כו’ מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה¹² לכל הצוויין”:

לשונות אלו („שהיא תחילת הצווי”, „שהיא גרמה לכל הצוויין”) ליתא בתורת כהנים (מקור דברי הרמב”ם), והן הוספה של הרמב”ם.

ולכאורה תמוה: וכי הוצרך הרמב”ם לחדש שהמעלה הגדולה דיציאת מצרים היא בכך „שהיא תחילת הצווי . . היא גרמה לכל הצוויין”? ולמה לא הסתפק בלשון (כתורת כהנים) „ככופר ביציאת מצרים”, „מודה ביציאת מצרים” בלבד?

ולאידיך – הלא יציאת מצרים פעלה

יציאת . . במשקלות אמר הקב”ה אני הוא שהבחנתי כו’ (וכן הוא שם בנוגע לשרצים). ולהעיר ג”כ מסוג המצות שהן דבר המסור ללב ונאמר בהם „ויראת מאלקיך” (רש”י פרשתנו יט, יד, שם, לב, בהר שם. ועוד). ועוד. – וראה גבורת ה’ להמהר”ל פמ”ה.

11 ועד”ז ברביית (נסמן בהערה 2). ואכ”מ. – ולהעיר מתו”כ שמיני (יא, מה) „וכל הכופר בעול מצות כופר ביצי”מ” (אף שמדובר שם בשרצים).

12 ראה פרישה שם הטעם להשינוי בל הרמב”ם (תחילת הצוויין), היא גרמה לכל הצוויין). וכן – מתחיל „ככופר” ומסיים „מודה”.* ואכ”מ.

(* אבל בתו”כ שם „כופר”. וראה ילקוט שניי נוסחאות ברמב”ם הוצאת פרענקל.

** ובקריית ספר כמזודה.

13 פרישה שם (אלא שאין כוונתו בזה לתרץ יתור ל’ הרמב”ם כ”א השינוי בל’ הרמב”ם, כבהערה הקודמת). וראה קרבן אהרן שבהערה 3. 14 וכמרומו גם בזה שהתחלת עשה”ד, שהם שורש כל התומ”צ, הוא אנכי ה”א אשר הוצאתיך מארמ”צ.

15 ב”מ שם בריש העמוד.

16 ב”מ שם. וראה מגיד משנה לרמב”ם שם ה”ב. וראה הנסמן בבוה”ג להערה 7.

17 שם ה”ג. ובמ”מ שם – שנלמד מגמ’ הנ”ל „לעבור עליו משעת עשיי”ו (וכ”ה בשו”ע אדה”ז חו”מ שם ס”ג ובמ”מ שעל הגליון).

ובמנ”ח שם (סק”ג) הקשה שלכאורה „שני ענינים הם, עשיי עוברים משם אחד ושהיי עוברים משם אחר”. ע”ש ושקו”ט בזה באחרונים. ואכ”מ.

18 שם רפ”ח*. וראה ב”ח לטור חו”מ שם בריש הסימן.

(* ועפ”ז מ”ש הרמב”ם בהמשך לזה, וכן במדת

גם מפני שעצם המציאות דמדה חסירה כשלעצמה²² יש בו איסור חמור²³.

וההסברה בזה:

החילוק בין מדות ומשקלות ובין שאר אופני גניבה ואונאה:

בשאר אופני גניבה ואונאה רצון הגנב אחד הוא – לעשות פעולה המחסרת את ממון חבירו;

משא"כ במדות ומשקלות יש כאן ב' תנועות (הפכיות): עצם הדבר שהוא מודד ושוקל לחבירו הוא ביטוי של הנהגת התחשבות עם חבירו, שהרי זו פעולה המורה על רצונו שלא לעשות עוול לחבירו²⁴; וביחד עם זה, עושה

כו' יפה יפה ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתו²⁵, היינו שהאיסור דמדות ומשקלות חסרות אינו מתחיל מחסרון ממון של חבירו, אלא תיכף בשעת עשיית מדה חסירה (ושהייתה בביתו).

[ועפ"ז מובן עוד חידוש שמצינו במדות ומשקלות, ובלשון הרמב"ם¹⁹ – „התורה הקפידה על המדות בכל שהוא“ („אע"פ שבשאר גזילות לא הקפידה התורה אלא בפרוטה"²⁰) – כי האיסור דמדות ומשקלות אינו (רק) חסרון הממון של חבירו, אלא עצם המציאות דמדה חסירה].

ויש לומר, שטעם הדבר אינו רק מפני המכשול העלול לצאת ממציאותה של מדה חסירה²¹ (שהדבר עלול להביא לחסרון ממון חבירו), אלא

22) במנ"ח מצוה תרב. וכן בחסדי דוד השלם לתוספתא ב"ב פ"ו, ד, „דהל"ת הוא רק אם משהה כדי לרמות“, אבל „לעשות המדה עביט של מימי רגלים“ אסור רק מדרבנן מחשש „שלא יבא כו"י. וכן מפורש ברשב"ם ב"ב (פט, סע"ב) שהאיסור בעביט כו' אינו מה"ת.

אבל [נוסף לזה שלדעת אדה"ז (שבהערה הקודמת) חשש זה הוא (לדעת הרמב"ם) טעמא דקרא (ובחינוך שם משמע דעביט כו' אסור מה"ת), הנה גם] ברשב"ם אפשר לפרש כוונתו במ"ש „קרא לא אזהר . . אלא כשיתקנה לו ע"מ למוד בהן“, שהטעם הוא (לא מפני שאסור רק כש, משהה כדי לרמות, כ"א) מפני שצ"ל על הכלי שם „מדה“, משא"כ בעביט שהוא מוטנף כו' אין עליו שם „מדה“ (ואסור רק מדרבנן כי „פעמים שרוחצו ומעביר טינופו“ – רשב"ם שם). 23) ראה גם בחיי פרשתנו יט, לה (ושם), שהוא דוגמת העונש על מדות הלב הרעות והמחשבה הרעה אע"פ שלא הוציאם לפועל. וראה לקמן בפנים).

ולהעיר ממנ"ח מצוה רנח (סק"ג), „אפשר על העשיי או השהיי עוד יותר רע“ (מזה, ששיקל לחבירו“).

24) ולהעיר מכסף הקדשים לשו"ע שם סעיף א (ע"פ הסמ"ע שם) דחומר האיסור דמדות

19) שם פ"ח ה"ז. הובא בשו"ע אדה"ז שם סוסי"א. שם ריש סעיף ב'.

20) ל' החינוך שם. וכ"ה גם בטור חו"מ שם. וראה השקו"ט במנ"ח שם סק"ב (ומסיק דפחות משוה פרוטה אינו אסור אלא משום ח"ש. אבל פשוטות הלשון „התורה הקפידה . . בכל שהוא“ משמע דזהו השיעור. וראה גם ב"ח לטור שם. ואכ"מ).

21) ראה שו"ע אדה"ז הל' אונאה כו' ס"י „שאטרה התורה להשהות מדה חסרה בביתו . . שלא יבואו לרמות בה“ (ועיני קו"א להל' גזילה וגניבה סק"ב – שזוהי כוונת הרמב"ם בפ"ז שם). וראה הערה הבאה.

רקע צריך לדקדק בחשבון כו"י קאי על עשיית המדות. ולהעיר שבשו"ע אדה"ז שם (ס"א) מביא בהמשך ל„השוקל לחבירו כו' עובר בל"ת“ (ומשנה מל' הרמב"ם „במדת הקרקע“ וכ' „למדית הקרקע“). ואכ"מ.

אבל הוא כופר בכך שהקב"ה אסר את עצם העשי' (והשהי') דמדה חסירה²⁸ (אפילו לולא חסרון ממון חבירו) מצד הערמה שבלבו.

ועל זה כתב הרמב"ם²⁹, "וכל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים", כי ענין יציאת מצרים – לשיטת הרמב"ם – שייך לזה שהקב"ה מעניש על ענינים שבין אדם לחבירו לא רק מצד ההיזק לחבירו, אלא מצד עצם רוע הלב של המזיק, כדלקמן.

ה. בהלכות תשובה³⁰ עוסק הרמב"ם באריכות ב"עיקר גדול .. עמוד התורה"³¹ – "שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה"³¹, ומבאר שידיעת הקב"ה אינה מכריחה את בחירת האדם.

ובהמשך הדברים שם³² מקשה 153 הרמב"ם: "והלא כתוב בתורה³³ ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצריים לעשות רע, וכתביב³⁴ וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ הרי גזר על

הוא "מדה חסירה", באופן שפעולת המדידה עצמה תביא לגניבת ממון חבירו!

ולכן אסרה תורה את עצם העשי' (והשהי') של מדה חסירה (אפילו כאשר בפועל לא יגרם עי"ז עוול לחבירו, כנ"ל), כי התוכן דמצות מדות הוא – שלילת ערמומיות זו²⁵ באדם כלפי עצמו^{25*}.

ד. ע"פ ביאור זה בחומר ד"מצות מדות" יומתק הלשון "כל הכופר במצות מדות" – דלכאורה:

לפי הפירוש הנ"ל במגיד משנה (ש"השוקל במדה חסירה .. כופר בהשגחה") לכאורה הי' מתאים יותר לנקוט הלשון "כל שאינו נזהר במצות מדות", או "אינו מקבל עליו" (כהמשך לשון הרמב"ם²⁶, "וכל המקבל עליו כו' מודה כו'") וכיו"ב²⁷; וכיצד מתאימה כאן הלשון "הכופר במצות מדות", שפירושה (בפשטות) שהאדם מכחיש מצוה זו, דהיינו שמכחיש שהקב"ה צוה על המדות?

וע"פ הנ"ל יש לפרש הלשון "הכופר במצות מדות" – שכופר בתוכן המיוחד (הנ"ל) דמצות מדות. בוודאי מאמין הוא שהקב"ה אסר גניבת ממון חבירו;

ומשקלות הוא משום דסמכו אהימנותי. ע"ש באורך.

(25) ולהעיר שמהכתוב (פרשתנו יט, לו) "והיך צדק" למדין "שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב" (ב"מ מט, א) – שזהו תוכן "מצות מדות", ככפנים.

(25*) ראה בחיי שבעה ע"ש.

(26) ומשנה מלשון התו"כ "שכל המודה במצות מדות".

(27) וע"ד ל' הרמב"ם (הל' מלוה ולוה שם) גבי רבית, "וכל הלוה ומלוה ברבית כו'" (אף שבתו"כ בהר שם "הכופר במצות רבית").

(28) וי"ל ד"מצות מדות" קאי בעיקר על העשה, שהוא "מאזני צדק גו' יהי לכם" (פרשתנו שם. ועד"ז תצא כה, טו) – ולא פעולת המדידה. (29) ועפ"ז י"ל שזהו החילוק בין שתי הבבות ברמב"ם בהלכה זו – (א) קשה עונשן של מדות כו' בינו לבין חבירו, (ב) וכל הכופר במצות מדות כו'; ובא הא' קאי בעיקר על השוקל לחבירו במדה חסרה, החטא כלפי חבירו; ובבא הב' – על "הכופר במצות מדות", עשיית המדה כו', שהו"ע בהאדם עצמו, ככפנים (נוסף ע"ז שהחטא ד"ככופר ביציאת מצרים" הו"ע בהאדם עצמו).

(30) פ"ה"ו.

(31) ל' הרמב"ם שם פ"ה ה"ג.

(32) ספ"ו. וראה גם שמונה פרקים להרמב"ם

פ"ח.

(33) לך טו, יג.

(34) וילך לא, טז.

שנאמר³⁸ אני קצפתי מעט והם³⁹ עזרו לרעה לפיכך נתחייבו".

ומזה שלא קיבל הרמב"ם את תירוץ הראב"ד, מובנת דעתו, שכל מה שעשו המצרים הי' בכלל גזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם“, ובנוגע לשאלת הראב"ד⁴⁰ (שיכולים ה„זונים“ לטעון להקב"ה שעל ידם „נתקיימה גזרתך“) – יש לומר ע"פ ביאור רבינו הזקן באגרת הקודש⁴¹ בנוגע לכל מזיק וניזק, ש„על הניזק כבר נגזר מן השמים“, ומה שהמזיק „מתחייב בדיני אדם ובדיני שמים“ הרי זה „על רוע בחירתו“, שהרי „הרבה שלוחים למקום“.

כלומר: אע"פ שבפועל, לאחר שהמזיק בחר להזיק לזולת, מתקיימת גזירת שמים על ידו, אין זה טעם כלל לפוטרו מן העונש, כי הוא לא הי' מוכרח להיות השליח לעשות את מעשה ההיזק (והרבה שלוחים למקום), ולפיכך הוא נענש – „על רוע בחירתו“.

ועד"ז בעניננו: כיון שגזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם“ היתה יכולה להתקיים על ידי אחרים, הרי „כל אחד ואחד מאותן המצרים והמרמיעים לישראל“ נענש „על רוע בחירתו“.

נמצא, שהעונש (המכות) על המצריים לא הי' מצד ה„היזק“ שסבלו מזה בני ישראל

– שהרי עליהם נגזר בלאו הכי לעבור את העינוי ז, „ועבדום וענו אותם“ –

(38) זכרי' א, טו.

(39) כ"ה בראב"ד. ובכתוב: והמה.

(40) וראה רמב"ן (ובחיי) שם.

(41) ר"ס כה (קלת, ב). – וראה גם הגהות

היעב"ץ לשמונה פרקים שם.

ישראל לעבוד כו"ם, ומתריך: „שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהי' הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים. . אילו לא רצה לעבוד לא הי' עובד. . וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצריים והמרמיעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם“ [ומסיים³⁵]: „וכבר אמרנו³⁶ שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות“.]

והראב"ד השיג עליו וכתב שאם „יאמר הבורא לזונים למה זנית ואני לא הזכרתיך בשם כדי שתאמר שעליך גזרתי יאמרו לו הזונים ועל מי חלה גזרתך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גזרתך“. ובנוגע למצרים תירץ הראב"ד³⁷ (בתירוץ השני) „כי הבורא אמר וענו אותם והם עבדו בהם בפרך והמיתו מהם וטבעו מהם כענין

(35) ראה לח"מ שם שכוונת הרמב"ם בזה (שאינן ידיעתו ית' מכרחת) שגם ע"י ביאור זה מתורצת שאלה זו. וראה לקמן הערה 49.

בכמה אחרונים (הגהות טורי אבן לרמב"ם. אור שמת. ועוד) הקשו דלכאורה אינו דומה לענין הידיעה, כי כאן כבר בא בגזירה, בדיבור לאברהם, וידיעת הנביאים מכרחת.

ויש לתרץ ע"פ דברי הרמב"ם (הלי' יסוה"ת פ"י ה"ד. וכן בפיהמ"ש בהקדמה ד"ה והחלק השני בענין הנביא) ד„דברי הפורענות שהנביא אומר“ אפשר שלא יתקיימו, לפי „שהקב"ה ארך אפים. . ואפשר שעשו תשובה כו"ם. וא"כ בנדוד, הדיבור לאברהם „ועבדום וענו אותם“ אינו מוכרח שיהי' כן בפרענות (והוא רק כמו ידיעתו ית' שאינה מכרחת הבחירה), כמשנת' בשיחת פסח שני תשד"מ ואכ"מ.

(36) שם ספ"ה. וראה גם שמונה פרקים שם.

(37) וראה גם רמב"ן (ובחיי) לך (שם, יד).

ונוד.

„ועבדום וענו אותם“ הי' פרעה (עכ"פ) מוכרח לשעבד את ישראל⁴⁶.

ועל כרחק צריך לומר, שאף שהגזירה היתה חייבת להתקיים ע"י פרעה – מכל מקום, מכיון שפרעה עשה זאת לא כדי לקיים את גזירת הקב"ה, אלא מצד רשעות לבו הוא, על כן נענש „על רוע בחירתו“⁴⁷.

155 [וע"ד שכל אדם נענש „על רוע בחירתו“, אף ש„הקב"ה יודע כל מה שיהי“⁴⁸, כי זה שהאדם בוחר ברע אינו מצד ידיעת הקב"ה אלא מצד בחירתו]⁴⁹.

ונמצא, שבכל הנוגע לפרעה עצמו, שהגזירה ד„ועבדום וענו אותם“ נגזרה מלכתחילה באופן שצריכה להתקיים

אלא על „רוע בחירתם“, על רשעות הלב⁴² של המצריים, שבחרו להיות מצריים לישראל (וממילא נתקיימה על ידם הגזירה)⁴³.

ו. ולכאורה יש להוסיף בזה, ובהקדים:

לכאורה הביאור הנ"ל בדברי הרמב"ם בנוגע לגזירת „ועבדום וענו אותם“ הוא תירוץ מספיק רק ביחס למצריים, מאחר שכל מצרי פרטי היתה בידו הברירה שלא להצר לישראל, ואזי היתה הגזירה מתקיימת ע"י אחרים;

אבל בנוגע לפרעה מלך מצרים [שבו עוסק הרמב"ם בדבריו לעיל⁴⁴ ש„חטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו“, ואח"כ הי' עונשו „למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו“] – אי אפשר לתרץ כן, שהרי גזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם“ היתה חייבת להתקיים על ידי מלך המדינה שגזר על עמו לשעבד את ישראל⁴⁵. ונמצא, שמצד גזירת

46 ואין לתרץ מפני שבגזירת בין הבתרים לא נזכר מצרים (וראה הגהות היעב"ץ שם) ובמילא אין הכרח שיתקיים ע"י פרעה מלך מצרים – כי (פרעה הי' מולך בכיפה – מכילתא בשלח יד, ה. ועוד ועיקר) לאחרי שגלו בני" לארץ מצרים, הי' מוכרח בזה.

47 ראה גם רמב"ן (ובחיי) לך שם ד„כאשר תצא הגזירה על פי נביא . . והרג אותו לשנאה . . יש עליו העונש כי הוא לחטא נתכוון“ (ובהמשך דבריו בנוגע בנוכדנאצר ששמע מהנביאים כו.) – ובתוי"ט אבות (פ"ב מ"ו בסופה) תי' עד"ו קושיית הרמב"ן (שם) על הרמב"ם בנוגע להמצריים, ש„לא פעל ועשה לקיים מאמרו של הקב"ה אלא זדון לבו השיאו לכך“. ולהעיר מטוסה ט, ב: כי אזל מיהא בתר ישרותי' אזל. וראה לקמן הערה 49.

48 ל' הרמב"ם פ"ה שם.
49 וי"ל שלכן מוסיף הרמב"ם (בסופו) „וכבר אמרנו שאין כח באדם כו“, שכוונתו (כפי' הלח"מ כנ"ל הערה 35) שזהו עוד תי' על שאלה זו – כדי לתרץ השאלה בנוגע לפרעה.

42 ולהעיר שגם אופן השעבוד הי' בדוגמא לההערה שב„מדות“ – כמחז"ל (סוטה יא, ריש ע"ב) בפי' „פרך“ – „פה רך“, „משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה“ (רש"י שם). וראה הערה 51.

43 ואף שע"פ אגה"ק הנ"ל גם ככל מזיק וכיו"ב כן הוא (וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 15 ויאלץ) – אינו דומה למצרים שהיתה גזירה נפרדת ואעפ"כ נענשו כו.
44 פ"ו ה"ג. וכן בח"פ שם.

45 אלא שהבחירה ביד כאו"א מהמצריים (בתור יחיד) שלא לציית אל פרעה (דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין – קידושין מב, ב. וש"נ).

„תחלה“; „מצות מדות“, שהיא ה„תחלה“ דהציוויים על גניבה ואונאה יש בה אותה „תכונה“ ד„תחלת הצווי“ דכל התורה – יציאת מצרים.

ה. בעומק יותר (וע"ד המוסר) יש להוסיף, ש„תחילת הצווי“ – היסוד דכל התורה כולה – שייכת לזהירות ב„מצות מדות“.

וכמרומו בדברי המדרש⁵², ש„על עון זה (בשביל משקלות) בא עמלק“ [ויסודו מזה שהסמיך הכתוב (בפ' תצא) פרשת עמלק לפרשת משקלות (לא⁵³ יהי' לך גו' אבן ואבן גו' איפה ואיפה גו'"] – והרי עמלק בא „בדרך בצאתכם ממצרים“⁵⁴, בימי ההכנה לקבלת התורה, כי עמלק הוא „ראשית גוים“⁵⁵, שורש והתחלת כל עניני ההתנגדות לתורה.

ולכאורה: מהו הענין המיוחד בעון משקלות, עד שעל דבר זה „ויבא עמלק“⁵⁶?

ומזה גופא מוכת, שעון משקלות נוגע לקיום כל התורה כולה.

ט. וההסברה בזה:

על ישראל נאמר „בנים אתם לה“

על ידו דוקא, הרי העונש כולו⁵⁰ אינו אלא מחמת רשעות לבו⁵¹.

ז. ע"פ הנ"ל בתוכן האיסור ד„מצות מדות“, יש לבאר הטעם שנקט הרמב"ם דוקא ענין זה שיציאת מצרים „היא תחילת הצווי“ – כי בזה מרמז את החומר המיוחד שבאיסור זה לגבי שאר איסורי גניבה וכו':

טעם הדבר שאסרה תורה במיוחד את עצם עשיית (ושהיית) מדה חסירה – הוא משום שהערמה שבלבו של אדם היא השורש וההתחלה של כל שאר עניני גניבה.

ההתחלה דגניבה ואונאה – עוד קודם שנופל ממדריגתו עד כדי שירצה לגנוב מחבירו – היא בזה שרצונו למדוד ולשקול לחבירו ע"פ חשבון, אבל (ללא דיוק) מערב הוא בזה הנהגה של העדר היושר, למדוד במדה חסירה. ומכאן יורד הוא מדחי אל דחי עד לאונאה וגניבה, שבהן ישנו מלכתחילה רצון אחד בלבד – ליטול ממון חבירו שלא כדין.

ולפיכך, בהשוותו את „מצות מדות“ עם „יציאת מצרים“ (מצד הנקודה המשותפת שבהן, כנ"ל סעיפים ד"ה), מדגיש הרמב"ם ענין זה שביציאת מצרים „שהיא תחילת הצווי“, להורות שהמדובר כאן הוא בענינים שבבחינת

52) הובא בתוד"ה ואימא – קידושין לג, ב. וראה תנחומא תצא ח. פסיקתא דר"כ פ' זכור (ופסיקתא רבתי פ' מני אפרים). פרש"י תצא כה, יז.

53) שם, יג ואילך.

54) שם, יז.

55) בלק כד, כ.

56) וראה כלי יקר (שבעה ערה 5), צפע"ג עה"ת ס"פ בשלח – הקשר ביניהם מצד הענין דכפירה בהשגחה. ע"ש.

50) משא"כ בנוגע לכאו"א מהמצריים, שעב"פ זה שבניניזוקו על ידו (דוקא), הוא (רק) מצד בחירתו.

51) ולהעיר שגם בנוגע לפרעה מצינו „ערמה“ כמו ב„מדות“ – כמחז"ל (סוטה יא, א) „הביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצווארו וכאו"א מישראל שא"ל אסטניס אני א"ל כלום אסטניס אתה יותר מפרעה“. ראה לעיל הערה 42.

ועד אשר, כנ"ל, „היום אומר לו עשה כך כו' עד ש)אומר לו עבוד ע"ז".

ולכן קשור עון משקלות לביאת עמלק⁶² – כי תחילת „ביאת” (קליפת) עמלק באדם מישראל אינה בתנועה של מרידה גלויה נגד ה', אלא בזה שמטיל ספיקות – עמלק בגימטריא ספק⁶³ [וכמרומו בזה שביאת עמלק בפשטות קשורה עם החטא דישראל – „נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין”⁶⁴, ענין של ספק].

וספק זה – העדר תוקף האמונה (החודרת בכל חלקי האדם בשווה) – הוא „ראשית גוים”, שורש והתחלת כל ענינים רעים.

ולפיכך, הנה הזהירות במדות ומשקלות – כאשר ישנה רק מדה אחת ויחידה, „איפה שלימה וצדק” עבור כל עניני האדם – מביאה לקיום כל התורה כולה, ובלשון הרמב"ם: וכל המקבל עליו מצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הצוויין.

(משיחות ש"פ וישב תשמ"ו,
פורים תשכ"ב)

אלקים⁵⁷, „חלק ה' עמו”⁵⁸. איך יתכן אפוא שביכולת היצר הרע לפתות איש ישראל לעבור עבירה? הנה המענה לזה הוא – עון משקלות: אין היצר הרע בא מלכתחילה ואומר לו למרוד בהקב"ה, אלא היום אומר לו⁵⁹ כו' – הוא מנסה לעשות חסרון ב„מדה” שלו. מסכים הוא שיש להתנהג (בכללות) ע"פ המדה, לפי מדות והגבלות השולחן-ערוך; אך הוא טוען שלא יארע דבר אם המדה תהא „חסירה” (ובפרט אם תהא חסירה רק כלשהו).

יתר על כן: היצר הרע מסכים אפילו שתהי' לאדם „אבן (משקל) שלימה וצדק”⁶⁰; אך טענתו היא, שבנוסף ל„אבן שלימה” יש מקום גם לאבן שאינה שלימה – „אבן ואבן גו' איפה ואיפה גדולה וקטנה”⁶¹. הוא טוען שבישראל יש שתי „מדות” – בנוגע לעניני הנשמה, עניניו הרוחניים של האדם, שם אכן נוגע שהמדה תהא בדיוק לפי המדות וההגבלות שבשו"ע; אך כשמדובר בעניני הגוף, צרכיו הגשמיים של האדם – שם מותר להתאים את ה„מדה”, שתהא בהתאם למדות דרכי העולם,

(57) ראה יד, א.

(58) האזינו לב, ט.

(59) שבת קה, ב. וכפי כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ קונטרסים ח"א לו, א. ובכ"מ) שהכוונה בזה ש„מסכים” גם על התנויצ' של האדם.

(60) ל' הכתוב – תצא שם, טו.

(61) שם, יג-יד. וראה בארוכה כלי יקר שם.

(62) ולהעיר שעמלק יודע את רבונו ומכוין למרוד בו (ל' חז"ל – הובא בכ"מ בנוגע לעמלק (תו"א פג, סע"ד. סה"מ תקס"ב ע' קעא ואילך. דרמ"צ צה, א. ובכ"מ). וראה לקו"ש חכ"א ע' 193 הערה 38. וש"נ).

(63) סה"מ תרע"ט ע' רצד. ועוד.

(64) בשלח יז, ז. וראה פרש"י שם, ח.

